

# Maria Goris: Armenië verlangt naar God

## Bedreigd als christelijk land

Armenië noemt zich het oudste christelijke land van de wereld. In 301 werd het christendom aangenomen als staatsreligie. Maar terwijl het land in de overwegend islamitische regio wordt bedreigd, staat intern de godsdienstvrijheid ter discussie. Een reportage.



Marie Verheij uit Nijkerk is journalist.

‘Ik merk in Armenië een enorm verlangen naar God’, zegt Maria Goris, hulpverlener in het land en directeur van Little Bridge, een kleinschalige hulpverleningsorganisatie. ‘Armeniërs hebben een vast en een groot geloof. De kerken bloeien. Vooral jongeren zijn met het geloof bezig. De baptistenkerken zitten vol, de pinkstergemeenten puilen uit en ook de Armeens-Apostolische Kerk mag niet klagen.’

Maria Goris leidt ons rond in Echmiadzin, het ‘Vaticaan’ van de Armeense Kerk met de Katholikos aan het hoofd. De Ararat, die in het aangrenzende Turkije ligt, kun je hiervandaan goed zien. De imposante met sneeuw bedekte berg waarop Noach met zijn ark zou zijn geland, domineert met z’n contouren de horizon. Het Armeense volk beschouwt deze berg als spiritueel vaderland; niet verwonderlijk dus dat de Ararat het nationaal symbool van Armenië is. Op dat moment komt er vanuit het seminarie een enorme stoet mannen aangelopen, in lange zwarte jassen gekleed. Het blijkt een dagelijks ritueel. ‘De toekomstige priesters’, vertelt Maria Goris.

### Aardbeving

Hoe anders en minder luisterrijk dan in Echmiadzin is de uitstraling van de dienst in een van de kleine baptistengemeenten in Yerevan, in een gebouw tussen rijen grauwe

flats. Het koor heeft gezongen en ds. Nahapetyan is bezig met zijn preek als opeens de lampen aan het plafond heen en weer beginnen te zwaaien. Die avond horen we dat er een aardbeving was in de Turkse stad Van, niet zo heel ver van Yerevan. Er zijn meldingen van honderden doden.

We denken meteen aan de verwoestende aardbeving in Armenië van 1988, die duizenden mensen het leven kostte.

De gevolgen van die aardbeving en de oorlog met Azerbeidzjan (1991) over Nagorno-Karabach lieten diepe sporen achter in de samenleving. Velen waren niet in staat een redelijk bestaan op te bouwen. In de jaren negentig van de vorige eeuw emigreerde meer dan een kwart van de totale bevolking uit het land als gevolg van de economische situatie. Vluchtelingen die alles moesten achterlaten in Azerbeidzjan wonen in de verlaten en kapotgeschoten dorpen van Nagorno-Karabach, maar ook in Armenië zelf.

In de winter heerst de kou en zijn temperaturen van min 25 graden Celsius geen uitzondering. Het grootste deel van de bevolking is arm en heeft weinig of geen middelen om de huizen warm te stoken. Gaarkeukenen vormen een uitkomst – voedsel, kleding en warmte zijn met name in deze tijd van het jaar in veel gezinnen hard nodig om te overleven.

### Gaarkeukenen

Nelly Hakobyan begon in mei 2011 met een gaarkeuken in een achterstandswijk. Met behulp van de baptisten kookt zij met een team maaltijden. ‘We doen dit voor 50 tot 53 mensen. Alleen op zaterdag en zondag niet’, vertelt ze. De kerk en de gaarkeuken trekken mensen uit de wijk aan. Op zaterdagmiddag vult het zaaltje zich met jongeren en ouderen voor een bijbelstudie. Zo ontstaat een relatie tussen de kerk en gemarginaliseerde gezinnen. Het mes snijdt aan meerdere kanten: eenzaamheid wordt tegengegaan en voor jongeren

### Nieuwe wet perkt godsdienstvrijheid in

In Ashtarak, tien kilometer van Jerevan, staat sinds 2000 het seminarie van de Armeens evangelisch-christelijke baptistenbeweging. De baptisten zijn al sinds de vorige eeuw aanwezig in Armenië. Momenteel zijn er in Armenië 120 kleine baptistenkerken met in totaal ongeveer 5000 leden. De groei van de laatste jaren is tot stilstand gekomen. Dat komt, zegt ds. Nahapetyan, door het materialisme. ‘De doodsteek voor de kerk.’

Na de onafhankelijkheid in 1990 kwam in Armenië vrijheid van godsdienst. De vanouds dominante Armeens-Apostolische Kerk sloeg de vleugels uit. ‘Ze is min of meer de staatskerk, omdat in de grondwet staat dat de nationale kerk van Armenië de Armeens-Apostolische Heilige Kerk is’, aldus ds. Nahapetyan.

Twee jaar geleden werd een wijziging van de godsdienstwet voorgesteld. Die houdt onder meer in dat religieuze activiteiten van kleinere religieuze geloofsgemeenschappen aan banden worden gelegd. Zo mogen kerken niet meer door het buitenland worden gesteund. De Armeense baptisten volgen de ontwikkeling met argusogen. Maar de Raad van Europa, waar Armenië sinds 2001 lid van is, uitte kritiek op het wetsvoorstel en stuurde het terug naar Yerevan om een en ander te herzien. Ds. Nahapetyan is bezorgd. ‘De evangelische kerken zijn niet welkom met hun voorstellen en bijdragen.’



Gaarkeuken in achterstandswijk, met Kamo als kok. Hij is de echtgenoot van Nelly Hakobyan, links op de achtergrond.

biedt de gaarkeuken verantwoord vertier. De tienermeiden Angela Hakobyan (17) en Tatevik Grigoryan (16) leiden vol overgave de lofprijzing. Na afloop vragen ze ons giechelend ‘de broeders en zusters in Nederland de groeten te doen’.

Onder de maaltijd legt ds. Asatur Nahapetyan, de algemeen secretaris van de Armeens-Evangelische Baptistenunie, uit waarom een gaarkeuken belangrijk is. ‘Tien procent van het nationale budget gaat op aan defensie. Die hoge defensiekosten zijn bedoeld om aartsvijand Azerbeidzjan af te schrikken. Een van de consequenties hiervan is dat onze regering weinig geld heeft om sociale projecten te steunen. In de samenleving merk je dat de overheid de grote afwezigheid is.’

### Genocide

In Armeense families komen allerlei ingewikkelde historische lijnen samen: de genocide van 1915 (de moord op ongeveer 1,5 miljoen

Armeniërs in het Ottomaanse Rijk), de aardbeving van 1988, de oorlog om Nagorno-Karabach (zelfverklaarde, internationaal niet erkende republiek waar alleen Armeniërs wonen, maar waarop Azerbeidzjan aanspraak laat gelden) en de instorting van de Sovjet-Unie.

In de Sovjetperiode moest de dienstplicht elders in de Sovjet-Unie vervuld worden en waren jonge mannen vaak jaren ver van huis. Nog steeds legt het raamwerk van de inmiddels opgedoekte Sovjet-Unie een hypotheek op de hechte Armeense gezinsverbanden. Zo wordt de jonge Tom Abreyan, zoon van een Armeense moeder en een Oekraïense vader, volgend jaar onder de wapenen geroepen in de Oekraïne. Zijn vader, ds. Garnik Abreyan, verliet in de jaren tachtig de ellende van de kernramp in Tsjernobil en ging naar Nagorno-Karabach om daar een nieuw bestaan op te bouwen – niet wetend natuurlijk dat hij er de oorlog met Azerbeidzjan zou meemaken.

Door de eeuwen heen is de Armeense bevolking voortdurend belaagd en verstrooid geraakt. Voor Tweede Kamerlid voor de ChristenUnie Esmé Wiegman is dat de reden bij de Nederlandse regering aan te dringen op erkenning van de genocide.

‘Dit draagt bij aan het verwerkingsproces van degenen die familieleden verloren. Ook kan het niet zo zijn dat een kandidaat-lidstaat van de EU (Turkije) de geschiedenis van het buurland Armenië ontkent. Dat verhoudt zich slecht met het EU-toetredingscriterium van goed nabuurschap. De Armeense genocide en het conflict in Nagorno-Karabach hangen nauw met elkaar samen. Het overwegend christelijke Armenië ligt geïsoleerd en heeft de islamitische landen Turkije, Iran en Azerbeidzjan als buren. Er zijn voortdurend spanningen. Heel veel conflicten zijn door dezelfde motieven ingegeven: een einde maken aan de christelijke minderheid die Armenië vormt.’

**Marie Verheij**

Dit artikel kwam tot stand n.a.v. een vrouwenreis van de hulporganisatie Kom over en Help naar Armenië. KOEH zet zich in Armenië in voor Winterhulp.